

‘Nationale veiligheid komt voor privacy’

Oud-MIVD-directeur **Pieter Cobelens** (63) zwaaide in 2011 af bij defensie. Daar werd zijn interesse in digitale veiligheid gewekt. ‘Het wordt er digitaal niet veiliger op.’

Nikki Sterkenburg Foto's Marco Bakker

Hij is oud-militair, gepensioneerd, maar zit alweer tot over zijn oren in de veiligheidsbusiness. En wel digitale veiligheid. Daar stortte Pieter Cobelens zich op nadat hij in 2011 de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) verliet. Hij was er vijf jaar hoofd geweest. ‘Het minste wat je kunt doen, is niet op z'n Hollands achter een borreltje zeuren en dan weer een rondje golfen. Als iets je niet bevalt, dan probeer je dat te veranderen,’ zegt Cobelens. En dus bracht hij vorige maand zes IT-bedrijven bij elkaar in de Cyber Security Keten. Die moeten de overheid helpen om de digitale veiligheid op orde te krijgen. De Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid is enthousiast.’

Vooropgesteld: discussies over privacy gaat hij niet meer aan. ‘Privacy is een grondrecht, maar veiligheid ook. Als je de nationale veiligheid kunt behouden en aanslagen kunt voorkomen door de privacy van burgers in te perken, dan is dat maar zo. Nationale veiligheid gaat altijd voor. Ik heb niks aan privacy als ik door een aanslag om het leven kom.’

Cobelens praat snel, in oneliners en grappen. Bijvoorbeeld over hoe hij ooit op zijn zestiende bij de Koninklijke Luchtmacht psychologisch werd afgekeurd voor het vak van vlieger. ‘Ik wilde dolgraag vliegen. Maar ik had een enorme puistenkop en nog weinig interesse in meisjes. Natuurlijk

vonden ze me op dat moment ongeschikt.’ Maar zijn testresultaten bij de Luchtmacht waren zo hoog, dat de Koninklijke Militaire Academie hem belde. ‘Je kreeg elke maand zakgeld en kon stappen in het centrum. Voor mij lonkte een grote toekomst.’

Op zijn 27ste werd hij alsnog goedgekeurd als vlieger, maar op dat moment was hij al vader van drie kinderen, had hij de rang van kapitein en was hij nucleaire officier bij de Groep Geleide Wapens.

Het leek de Luchtmacht beter dat hij een andere loopbaan zou volgen binnen defensie, en daar heeft Cobelens geen spijt van. Hij studeerde bestuurskunde, was in 2005 Overheidsmanager van het Jaar en maakte de MIVD tot internationale speler. Schandalen waren er ook. *De Telegraaf* schilderde hem af als dictatoriale bullebak met een te dure leaseauto, een evacuatiemissie van defensie in Libië in 2011 mislukte nadat de MIVD volgens de krant een verzoek om informatie urenlang niet opmerkte.

Volgens Cobelens kwam het verhaal over de leasewagen in de wereld ‘door een foto die ik voor presentaties gebruikte, waarvoor ik voor de grap een Aston Martin had geleend. In werkelijkheid reed ik elke drie maanden in een andere tweedehandsleaseauto in dezelfde prijsklasse als ranggenoten.’ En over Libië: ‘De echte reden van het mislukken van de evacuatie is door defensie nooit onthuld.’

Cobelens zwaaide in 2011 uiteindelijk af als MIVD-directeur, in de rang van generaal-majoor. ‘Mét een koninklijke onderscheiding, aangevraagd door mijn eigen personeel. Je kunt je maar moeilijk verdedigen als MIVD-directeur. Maar ik heb Tefal-schoulers, ik laat kritiek van me afglijden – tenzij het erg persoonlijk wordt.’

Zijn vertrek bij defensie zag hij als ‘een overplaatsing’, want hij piekerde er niet

over om met vervroegd pensioen te gaan. Lachend merkt hij op: ‘Mijn vrouw, die haar hele leven achter mij aan is gereisd, heeft een succesvolle hondenschool. Die heeft helemaal geen tijd voor mij.’

Zijn interesse in cyber ontstond bij defensie. ‘Als je te maken hebt met wapensystemen en satellietinformatie, dan ben je heel afhankelijk van techniek. Je ziet dat alles langzaam van fysieke techniek opschuift naar een digitale wereld. Dus je moet ervoor zorgen dat dingen die jij als overheid belangrijk vindt, veilig worden opgeborgen. Het is ongelooflijk hoeveel knappe mensen er in Nederland werken. We kunnen die digitale veiligheid heel goed zelf op orde krijgen, in plaats van eerst te overleggen in Brussel, bij de VN en met de NAVO over hoe dat dan zou moeten. Door te doen, leer je.’

De afgelopen jaren spendeerde Cobelens aan het bij elkaar brengen van wetenschap, overheid en bedrijfsleven op het dossier van digitale veiligheid. De digitale veiligheid van de overheid is bijna volledig in handen van particuliere bedrijven. Vooralsnog was FoxIT uit Delft dé grote speler, waarvan de overheid afhankelijk was. Maar FoxIT werd in 2015 overgenomen door de Britse NCC Group. Zouden Nederlandse staatsgeheimen nu in handen kunnen vallen van de Britse overheid? Ronald Prins, oprichter van FoxIT, meldde bij de aankondiging van de overname dat de overheid zich geen zorgen hoeft te maken.

Maar ministeries zijn er niet gerust op, en Cobelens ook niet. ‘Natuurlijk is het geen fijn idee als een Brits bedrijf ineens voor een deel de staatsgeheimen beveiligd. Ik weet dat FoxIT dat ook nog eens doet met computerprogramma's die in Duitsland zijn gemaakt. Ik wil dat Nederlandse staatsgeheimen en vitale infrastructuur worden beveiligd met Nederlandse programma's en Nederlandse versleuteling, ge-

‘Geen fijn idee als Brits bedrijf onze staatsgeheimen beveiligd’

PIETER COBELENS (Roosendaal, 1953), trad op 16-jarige leeftijd toe tot de Koninklijke Luchtmacht, studeerde later bestuurskunde aan de Universiteit Leiden. Hij was van 2006 tot 2011 MIVD-directeur en is nu strategisch adviseur.

maakt door Nederlandse bedrijven.’

Cobelens voorziet een beveiligingsketen waaraan de Nederlandse overheid zelf kan meedoen – al moeten daarvoor nog wel wat hobbels worden genomen. Want een samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven lijkt voor de hand te liggen, maar dat is het allerminst. ‘De manier waarop de overheid nu ICT aanschaft, is een situatie met alleen maar verliezers. Het moet makkelijker worden gemaakt om als overheid goede producten aan te schaffen. Ministeries zijn bang om te worden beschuldigd van integriteitsschending en het niet goed volgen van een aanbestedingsprocedure.’

Om die beveiligingsketen op Nederlandse bodem voor elkaar te krijgen, bracht Cobelens zes belangrijke Nederlandse bedrijven op het gebied van digitale veiligheid bij elkaar in de Cyber Security Keten: Legian, Intermax, Grabowsky, Restment, Hudson Cybertec en Compumatica. Andere Nederlandse bedrijven zijn welkom om zich aan te sluiten – mits ze een aanvulling vormen op de expertise in de keten.

‘De Nederlandse overheid kan niet eisen dat deze bedrijven in Nederlandse handen blijven, want dan zouden ze het vestigingsklimaat negatief beïnvloeden. Maar bedrijven kunnen het wel zelf aanbieden. Met deze bedrijven hebben we afgesproken dat ze in principe niet worden verkocht aan buitenlandse partijen. Gebeurt dat wel, dan moeten ze eerst de Nederlandse opdrachten afstoten. Als ze in buitenlandse handen komen, moeten ze uit de keten stappen. Deze bedrijven leggen zichzelf consequenties op bij een eventuele verkoop aan het buitenland, en helpen daarmee de overheid. Het is prachtig in z’n eenvoud.’

‘Politici willen altijd alles oplossen met meer regelgeving’

De bedrijven uit de Cyber Security Keten zouden dan niet alleen staatsgeheimen kunnen beveiligen, hun diensten zijn ook beschikbaar voor bedrijven op het gebied van vitale infrastructuur, zoals luchthaven Schiphol, havenbedrijven en energiebedrijven. De Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding en Veiligheid is erg enthousiast. Maar politici moeten aan Cobelens’ geluid wennen. Digicommissaris en VVD-prominent Bas Eenhoorn opperde bijvoorbeeld vorig jaar dat er een minister van ICT moet komen.

‘Politici willen altijd alles oplossen met meer regelgeving. Als je ICT centraliseert, maak je die alleen maar bureaucratischer en daardoor onnodig kwetsbaar. Het zondigt ook tegen het militaire principe van *dispersal* (verspreiding): je zet ook al je straaljagers niet op één basis. Op het moment dat

je het aan de markt overlaat, levert het je geld en banen op.’ Hij las alle verkiezingsprogramma’s na op cyber, maar concludeerde dat alleen D66 er uitgebreid aandacht aan besteedde. ‘En dan ging het weer over privacy.’

Cobelens moest als MIVD-directeur aanzien hoe de dienst leed onder bezuinigingen. Toen hij in 2006 als hoofd van de dienst aantrad, kreeg hij meer geld. De afdelingen die hij daarvan oprichtte, kon hij later weer opheffen bij bezuinigingsrondes. Onlangs pleitte hij samen met Henk Bank (kolonel bij de Koninklijke Luchtmacht) en Bernard Welten (voormalig hoofdcommissaris politie Amsterdam en buitengewoon adviseur Nationale Politie) in *de Volkskrant* voor een deltaplan voor nationale veiligheid.

‘Ik vind digitale veiligheid zo belangrijk, dat het uit het politieke domein moet – net als destijds bij de Deltawerken en de auto-wegen is gebeurd. Als er bij elk nieuw kabinet zou zijn gezegd: “We leggen de bouw van de Deltawerken en autowegen even stil tot we weten wat de nieuwe politieke koers wordt,” dan waren we nu nog dammen aan het bouwen en waren snelwegen in een weiland geëindigd. We moeten kunnen afspreken dat dit over de politiek heen getrokken wordt, en dat er een plan van zeven jaar kan worden uitgerold waar iedereen vanaf blijft. Want als je technisch iets afstoot, is die kennis weg. Die komt niet zomaar ineens terug en intussen wordt het er digitaal echt niet veiliger en weerbaarder op.’

Daarnaast wil hij dat er veel meer geld gaat naar samenwerkende veiligheidsdiensten om zelf te kunnen hacken. ‘Als je digitale veiligheid op orde wilt hebben, zul je als overheid en inlichtingendiensten eerst moeten weten hoe digitale aanvallen in z’n werk gaan en welke mogelijkheden er zijn. We moeten meer geld uitgeven aan *offensive* (aanvallende) cyber. Dat moet worden omkleed met toetsingscommissies, maar bevoegdheden moeten worden uitgebreid.

‘Het zou toch geweldig zijn als we Vladimir Poetin zouden kunnen bellen en zeggen: “Die Russische hackersaanvallen moeten nu stoppen, anders komen we met een tegenaanval. En om te laten zien dat we het menen, zetten we morgen om kwart over acht vanuit Nederland even in jouw badkamer een kwartiertje het licht uit.” Het zou toch heerlijk zijn als we dat als klein tutlandje kunnen doen? Waarom zou je in de toekomst nog tegenstanders doodmaken, als je ook hun identiteit kunt afnemen, de elektriciteit eraf kunt gooien, en hun bankrekening kunt leegtrekken?’

‘Digitale veiligheid moet uit het politieke domein’

En, zo meent Cobelens, informatiesystemen moeten meer aan elkaar worden geknoopt. ‘Ik vind het niet kunnen dat er aanslagen zijn op luchthaven Zaventem of in Londen, en dat twee uur later al blijkt dat de daders op een lijst van de inlichtingendienst stonden. We moeten gegevens combineren om die aanslagen te kunnen voorkomen. Er hangen overal camera’s: in de winkel, op de snelweg, in uitgaansgebieden, bij voetbalstadions. Ik vind dat de overheid het recht moet hebben om onder be-

paalde veiligheidsomstandigheden te zeggen: “We willen dat die camerabeelden in een grote pot terechtkomen.”

Cobelens werkt met bedrijven die met slimme software in een massa van duizenden mensen een abnormaliteit kunnen herkennen. ‘Ik vind het verschrikkelijk dat kinderen worden vermoord door mensen die achteraf gezien op een lijst stonden. Als ik een lijst met jihadgangers invoer, dan kunnen zij in de toekomst op Schiphol of elders op camera’s worden herkend. Zeker met biometrische technieken en sensoren die meten of iemand een verhoogde hartslag of hoge temperatuur heeft. Dus als iemand die op een terreurlijst staat, afspreekt met iemand die in twijfelachtige landen is geweest, en al voor de derde keer op Schiphol is zónder te vliegen – dan krijg je abnormaliteiten die zich opstapelen. Via dergelijke methoden is destijds ook Osama bin Laden gevonden.’

Het idee van privacy vindt hij daarom ook een fabeltje. ‘Als je vroeger van de ene strandtent naar de andere liep, belde je ook niet de gemeente Zandvoort: “Kan iemand even mijn voetsporen uitharken? Want het gaat niemand aan waar ik naartoe ga.” Je kunt bij het aan elkaar knopen van systemen prima afspraken maken dat die gegevens alleen mogen worden gebruikt voor nationale veiligheid, en bijvoorbeeld niet door de Belastingdienst.’

Want, zo benadrukt hij, we hebben het heel goed in Nederland, en dat moet vooral zo blijven. ‘Ik heb negen kleinkinderen. Die wonen in mooie huizen, gaan met vakantie en hebben een heel leuk leven. Ik kan er niet omheen dat ik zo vaak in vreselijke gebieden ben geweest waar vrouwen en kinderen niet meetellen en waar het altijd om macht gaat. We moeten echt niet te veel afstand doen van ons dagelijkse leven. Daarom probeer ik niet te veel te zeuren, maar vooral te doen. Ik wil daarom dat een aantal dingen op het gebied van veiligheid wordt geregeld, ook voor mijn kleinkinderen.’